

Ponimanie. Umenie, 1, 184; **3. Kovaleva A.I., & Perinskaja N.A.** (2016). Resocializacija. JeNCIKLOPEDIJA GUMANITARNYH NAUK, 1; **4. Kulesh S.** (2018). Narushenija rechi pri lokal'nyh porazhenijah mozga. Medicinskie novosti, 3, 4-9; **5. Nikolaeva Zh.V.** (2004). Osnovy teorii kommunikacii: uchebno-metodicheskoe posobie dlja studentov. VSGTU; **6. Cvetkova L.S.** (2001). Afazija i vosstanovitel'noe obuchenie. NPO «MODJeK»; **7. Dharmasaroja P.A., Muengtaweepongsa S., Lechawanich C., & Pattaraarchachai J.** (2011). Causes of ischemic stroke in young adults in Thailand: a pilot study. *J Stroke Cerebrovasc Dis*, 3. <https://doi.org/10.1016/j.jstrokecerebrovasdis.2010.01.004>; **8. Cerrato P., Grasso M., & Imperiale D.** (2004). Stroke in young patients: etiopathogenesis and risk factors in different age classes. *Cerebrovasc Dis*, 18, 154-159.

Дата відправлення статті 23.02.2020 р.

УДК 376-056.264-053.6 (477)

DOI 10.32626/2413-2578.2020-16.207-220

Н.Г. Пахомова

nataliypng24@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-8332-8188>

О.Г. Губарь

olgagubar82@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-3640-1490>

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВИХ ПОСЛУГ ПІДЛІТКАМ ІЗ ДИЗАРТРИЄЮ В УМОВАХ ЛОГОПЕДИЧНОГО КАБІНЕТУ

Відомості про авторів: Пахомова Наталія Георгіївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри спеціальної освіти і соціальної роботи Полтавського національного педагогічного університету імені В. Короленка, Полтава, Україна. У колі наукових інтересів: мовленнєва підготовка дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі та інтегративна медико-психолого-педагогічна підготовка фахівців до роботи в умовах інклюзії. E-mail: nataliypng24@gmail.com. **Губарь Ольга Григорівна**, старший викладач кафедри спеціальної освіти і соціальної роботи Полтавського національного педагогічного університету імені В. Короленка, Полтава, Україна. У колі наукових інтересів: проблема корекції порушень фонетичної сторони мовлення у підлітків та особливостей формування мовленнєвої компетентності підлітків з порушеннями мовлення. E-mail: olgagubar82@gmail.com.

Contact: Pakhomova Nataliya, doctor of pedagogical sciences, professor, head of the Department of the special education and social work of the Poltava National Pedagogical University named after V. Korolenko Poltava, Ukraine. In the field of scientific interests: speech preparation of children of older preschool age to study at school and integrative medical-psychological-pedagogical training of specialists to work in the conditions of inclusion. E-mail: nataliypng24@gmail.com. **Hubar Olha**, senior lecturer at the Department of Special Education and Social Work of the Poltava National Pedagogical University V. Korolenko, Poltava, Ukraine. In the field of scientific interests: the problem of correction of the phonetic side of speech in adolescents and the peculiarities of formation of speech competence of adolescents with speech defects. E-mail: olgagubar82@gmail.com.

Відомості про наявність друкованих статей на дану тематику. 1. Губарь О.Г. Логопедична робота з автоматизації вимови звуків у підлітків в умовах поліклініки. // Педагогічні науки: Збірник наукових праць. Полтава, 2009. Вип. 2. С.8-12. **2. Губарь О.Г.** Логопедична допомога підліткам з вадами мовлення в закладах МОЗ України. // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки: зб. наук. праць. Частина II. / Луган. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Луганськ, 2011. № 14 (225). С. 114-120. **3. Губарь О.Г.** Надання логопедичних корекційно-розвиткових послуг підліткам в Україні в умовах освітніх навчальних закладів. //Науковий часопис (Корекційна педагогіка та спеціальна психологія). НПУ імені М.П. Драгоманова, 2019. Випуск 37. С.40-45. **4. Пахомова Н.Г.** Пахомова В.А. Інтеграція медико-психологічних і педагогічних знань в процесі корекційної роботи // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. Зб. наукових праць. К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2015. Вип. 30. С.285-291. **5. Пахомова Н.Г.** Використання інноваційних технологій в корекційній роботі з дітьми із особливими освітніми потребами // Сучасні проблеми логопедії та реабілітації: матеріали VII Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції (15 лютого 2018 року м. Суми). Суми: ФОП Цьома С.П., 2018. С.152-156. **6. Пахомова Н.Г.** Особливості формування фонетичної компетентності у дітей старшого дошкільного віку з дизартрією // Хрестоматія з логопедії / за ред. М.К. Шеремет. К.: Видавництво «Книга-плюс», 2019. С. 158-164.

Пахомова Н.Г., Губарь О.Г. Особливості надання корекційно-розвиткових послуг підліткам з дизартрією в умовах логопедичного кабінету. Схарактеризовано сучасний погляд на поняття «освітні послуги» та «корекційно-розвиткові послуги» з точки зору провідних вітчизняних та зарубіжних дослідників. Проаналізовано основні нормативно-правові акти, що регламентують надання логопедичних, корекційно-розвиткових послуг підліткам з порушеннями мовлення в умовах інтегрованого навчання та виховання, висвітлено їх зміст. Визначено основну мету та напрямки сучасної системи надання логопедичних послуг підліткам із порушеннями

мовлення в умовах логопедичних кабінетів закладів освіти та охорони здоров'я, які включають у себе: діагностичний, корекційно-розвивальний, консультативний та інформаційно-просвітницький. Відповідно до переорієнтування освітньої системи на комплексний підхід, перед кожним з них постають вимоги забезпечення розвитку необхідних компетенцій для впевненого і успішного досягнення цілей даною категорією дітей в реальних життєвих умовах. Автори вказують, що реалізація компетентнісного підходу реалізується у ході корекційно-розвиткової роботи з розвитку мовлення у підлітків та базується на низці принципів, зокрема: комунікативно-когнітивному, особистісної спрямованості та рефлексії. Установлено основні завдання кожного з напрямків, розкрито їх зміст у забезпеченні кваліфікованої логопедичної допомоги підліткам в умовах логопедичних кабінетів. Визначено основні етапи надання корекційно-логопедичної допомоги підліткам в логопедичних кабінетах різних типів закладів, здійснено порівняльний аналіз змісту кожного з них.

Ключові слова: фонетичні порушення, корекційно-розвиткові послуги, логопедичні кабінети, дизартрія, підлітки з порушеннями мовлення.

Пахомова Н.Г., Губарь О.Г. Особенности оказания коррекционно-развивающих услуг подросткам с дизартрией в условиях логопедического кабинета. В процессе исследования авторы статьи охарактеризовали современные взгляды исследователей на понятия «образовательные услуги» и «коррекционно-образовательные услуги». Установлено, что логопедические коррекционно-развивающие услуги – это вид психолого-педагогических услуг, которые предлагаются лицам, что страдают расстройствами речи функционального или органического характера и центрального или периферического происхождения. Авторами проанализировано основные нормативно-правовые акты, которые регламентируют оказание логопедических коррекционно-развивающих услуг подросткам с нарушениями речи в условиях интегрированного обучения в учреждениях разного типа. Сформулировано основные направления современной системы оказания логопедических коррекционно-развивающих услуг подросткам с нарушениями речи в условиях логопедических кабинетов образовательных учреждений и учреждений лечебно-профилактического направления. Среди основных направлений, авторы выделяют: диагностическое, коррекционно-развивающее, консультативное и информационно-профилактическое. Раскрываются основные задания каждого из направлений, их содержание в оказании квалифицированных логопедических услуг подросткам в логопедических кабинетах в разных типах учреждений. Охарактеризовано основные этапы оказания помощи подросткам с фонетическими нарушениями в логопедических кабинетах разных учреждений, осуществлен сравнительный анализ содержания каждого из них.

Ключевые слова: фонетические нарушения, коррекционно-развивающие услуги, логопедические кабинеты, дизартрия, подростки с нарушениями речи.

Pakhomova N., Gubar O. Features of the provision of correctional and developmental services to adolescents with dysarthria in a speech therapy room. In the course of the study, the authors of the article characterized the modern views of researchers on the concepts of "educational services" and "correctional and educational services." It has been established that speech therapy correctional development services are a type of psychological and pedagogical services that are offered to people who suffer from speech disorders of a functional or organic nature and of central or peripheral origin. The authors analyzed the basic regulatory acts that govern the provision of speech therapy correctional and developmental services to adolescents with speech impairment in the context of integrated education in various types of institutions. The main directions of the modern system of the provision of speech therapy correctional and developmental services to adolescents with speech impairments in the conditions of speech therapy rooms of educational institutions and medical treatment and prevention facilities are formulated.

Among the main areas, the authors distinguish: diagnostic, corrective-developing, consultative and informational and preventive. According to the reorientation of the education system on a comprehensive approach to each of them faces demands to ensure the development of necessary skills. This is necessary for the confident and successful achievement of the goals of this category of children in real life conditions. The authors point out that the implementation of the competency approach is implemented in the course of correction and development work on the development of speech in adolescents. This approach is based on a number of principles, in particular: communicative-cognitive, personal orientation and reflection. The main tasks of each of the areas, their content in the provision of qualified speech therapy services to adolescents in speech therapy rooms in different types of institutions are revealed. The main stages of assisting adolescents with phonetic disorders in speech therapy rooms of various institutions are characterized, a comparative analysis of the content of each of them is carried out.

Key words: phonetic disorders, correctional and developmental services, speech therapy rooms, dysarthria, adolescents with speech disorders.

Постановка проблеми. Глобальні зміни в соціально-економічних і політичних сферах, що пов'язані з реформуванням та модернізацією різних галузей знань спрямовані на підвищення уваги до надання послуг з метою забезпечення соціальної інтеграції та життєвих потреб осіб із порушеннями психофізичного розвитку, зокрема із тяжкими порушеннями мовлення. Концентрація уваги до ринку освітніх послуг, обумовлена появою нових праць, як зарубіжних так і вітчизняних науковців, серед яких Д. Белл, Н. Васильєва, П. Веллс, Ю. Гава, Г. Галлет, Р. Девіс, С.

Добриднева, О. Загірняк, О. Кратт, О. Крайник, Т. Оболенська, С. Романюк, С. Семенюк, В. Цветков, Л. Цимбал та ін.

Входження молодого покоління в сучасний глобалізований світ, відкрите суспільство передбачає конкурентоспроможну діяльність в суспільному житті, що підвищує ролі формування мовленнєвої, компетентної особистості підлітка. Нові вимоги, що постають перед освітою зумовлені основними тенденціями розвитку сучасного суспільства, виконують вирішальну роль у становленні особистості молодої людини, зокрема підлітків. Як зазначає В. Кремень, демократизація й гуманізація суспільства викликали піднесення життєдіяльності окремої людини, посилили вимоги до особистої компетентності та самодостатності [6].

Як свідчать дані Центру медичної статистики МОЗ України і результати щорічних профілактичних обстежень учнів, в останні роки збільшилася кількість підлітків із порушеннями мовлення, зокрема на початок навчання у 5 класі виявлено від 8% до 11% підлітків із різного типу порушеннями мовлення (переважно вимовної сторони мовлення або порушення фонаційного оформлення висловлювання).

У зв'язку з цим, особливо актуальним є надання корекційно-розвиткових послуг підліткам, оскільки даний віковий період характеризується рядом якісних змін, що відбуваються в інтелектуальній та емоційній сферах підлітків (інтенсивний, нерівномірний розвиток і ріст організму, особистісні новоутворення та ін.), породжують новий рівень самосвідомості, спілкування з ровесниками і дорослими, соціалізації, що являють основу для виокремлення їх в демографічну групу з характерними їй цінностями, нормами і манерами поведінки, як специфічної субкультури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед мовленнєвих порушень у підлітків, що зустрічаються за даними статистичних звітів логопедичних пунктів міста Полтави ми виділяємо порушення голосоутворення, темпо-ритмічної, інтонаційно-мелодичної, звуковимовної організації мовлення, які властиві заїкуванню, ринофонії, дизартрії. Дані порушення у підлітків є наслідком не надання своєчасної логодопомоги в дошкільному і молодшому шкільному віці.

Питання вивчення дизартрії у підлітків та напрямки корекційної допомоги розглядалися у наукових доробках вітчизняних та зарубіжних вчених (О. Архіпова, Л. Беякова, О. Винарська, А. Голуб, Л. Дідкова, Л. Лопатіна, І. Мамайчук, О. Мастюкова, И. Панченко, Н. Пахомова, О. Приходько, М. Шеремет та ін.). Дане порушення характеризується порушеннями звукової сторони мовлення (фонетико-фонематичного), тобто фонетичні порушення мовлення (ФПМ), або порушеннями вимови окремих звуків (ПВОЗ). Порушенням при дизартрії є фонетичний аспект мовлення (звуковимова, звуко-складова структура слів, просодика), що призводить до відхилень у нормальному формуванні мовних засобів

спілкування й зумовлює, як правило, порушення писемного мовлення, що гальмує здатність вільно спілкуватися рідною мовою в цілому. Водночас теоретичний аналіз літературних джерел показав, що, незважаючи на різноплановий і науковий спектр досліджуваних явищ з заявленої проблеми, організація корекційно-розвиткової допомоги підліткам із дизартрією в умовах логопедичного пункту не була предметом спеціального цілісного дослідження.

Тому, **метою** нашого дослідження є висвітлення сучасного стану організації логопедичних корекційно-розвиткових послуг підліткам, їх мети, змісту і напрямів в умовах логопедичного кабінету. *Завданням* дослідження є – на основі аналізу нормативно-правової бази, щодо організації і структури надання логопедичних корекційно-розвиткових послуг підліткам в умовах логопедичного кабінету, визначити головні напрямки, що визначають зміст логопедичної роботи і впливають на вибір ефективного комплексу корекційно-розвиткових послуг, спрямованих на досягнення кінцевої мети – формування гармонійної комунікативної особистості, яка правильно володіє засобами вербальної і невербальної комунікації в різних життєвих ситуаціях.

Виклад основного матеріалу. Послуги – це види діяльності, у процесі виконання якої не створюється новий матеріально-речовий продукт, проте змінюється якість існуючого створеного вже продукту. Це блага, які надаються в формі діяльності, тобто надання послуг створює бажаний результат [7], споживання послуги збігається з процесом створення, з діяльністю [8]. Значний час увага економістів, суспільствознавців зосереджена на становленні постіндустріального суспільства, в якому в результаті зростаючої технологізації основною продуктивною силою стає наука. Пріоритету набувають господарські зміни на основі виробництва й споживання інформації та знань, виникають нові види діяльності, галузі, формуються нові види послуг. Попит на послуги суспільного характеру породжує нові ринки (івент послуги, інформаційні послуги ін), до них належать і освітні послуги, про, що свідчать дослідження Д. Белла, В. Іноземцева, Є. Тоффлера [2, 5, 12].

Поняття «освітні послуги» сформульоване Міжнародною організацією UNESCO на основі визначення освіти як процесу й результату вдосконалення здібностей і поведінки особистості, при якому вона досягає соціальної зрілості та індивідуального зростання [13].

Постановою «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» (від 15 серпня 2011 р. № 872) та Постановою КМ № 588 від 09.08.2017 визначено, що психолого-педагогічні і корекційно-розвиткові послуги – це комплексна система заходів супроводження особи з ООП у процесі навчання, що спрямовані на корекцію порушень шляхом розвитку особистості [4].

На ринку освітніх послуг навчальні заклади або фізичні особи пропонують два види товарів: знання, навички, досвід, які передаються

тим, хто навчається у процесі навчання; навчальний зміст у формі матеріалів (підручників, методичних матеріалів, навчальних відео), які діти, батьки, різні категорії дорослого населення, як покупці опановують самостійно [1, 9].

Таким чином, сучасні корекційно-розвиткові послуги покликані організувати медико-психолого-педагогічний супровід осіб із порушеннями мовлення в процесі лікувально-реабілітаційної, корекційно-виховної, корекційно-розвиваючої, корекційно-навчальної роботи, як комплексної системи. Із зародженням логопедії як науки спостерігався її розвиток й її інтеграція у двох галузях – медичній і педагогічній, це зумовило спільну інтегративну діяльність лікарів і педагогів у вивченні етіології, симптоматики та особливостей подолання порушень мовлення.

Корекційно-розвиткові послуги в Україні надаються дітям з ООП, які навчаються у закладах дошкільної, загальної середньої, професійної освіти та інших закладах освіти, які забезпечують здобуття загальної середньої освіти, і не отримують відповідної допомоги. Додаткові освітні послуги, не визначені Базовим компонентом дошкільної освіти, навчальним планом, програмами, надаються відповідно до переліку, затвердженого Кабміном України за згодою та за рахунок батьків у межах допустимого навантаження дитини.

Отже, логопедичні корекційно-розвиткові послуги – це вид психолого-педагогічних послуг, які надаються особам, що страждають розладами мовлення функціонального або органічного характеру та центрального чи периферичного походження (логоневрози, афазії, дизартрії та ін.).

Додаткові освітні послуги (серед яких і логопедичні) є потужним методичним інструментом, спрямованим на корекційний розвиток пізнавальної, мовленнєвої, емоційно-вольової сфер, позитивних якостей особистості, що дало б можливість значній частині дітей з ООП навчатися в умовах ЗОНЗ, сприяти формуванню активної особистості підлітка, здатної пізнавати довкілля, розвиватись, оволодівати мовленнєвими знаннями, уміннями, навичками навчально-пізнавальної та практичної діяльності, доступної й цікавої для особи з врахуванням її вікових та індивідуальних особливостей.

Підліткам з фонетичними проявами, притаманні такі ознаки, як низький рівень мовленнєвої активності, бідність словникового запасу, порушення граматичної та фонетико-фонематичної складової мовлення, які призводить до виникнення труднощів в оволодінні шкільним базовим програмовим матеріалом з рідної української мови, діалогічним, монологічним й писемним мовленням, читанням (Р. Левіна, Є. Соботович, В. Тарасун, Н. Чередніченко, М. Шеремет та ін.). Окрім явищ шкільної неуспішності в процесі нашого дослідження ми виявили ускладнення в формуванні мовленнєвої компетенції в цілому. У групі підлітків з фонетичними порушеннями, яка є найбільш розповсюдженою, наявні деформації в особистісному розвитку та проблеми в процесі її соціалізації.

Проте, якщо особам підліткового віку з ООП надається одне з центральних місць в розвитку сенсомоторних та гностико-практичних структур, моторних і вербальних дій та операцій, в системі функціональних мовленнєвих узагальнень та системних зв'язків, мовленнєвих одиниць різного рівня, логопеди не торкаються проблем особистості, тобто не здійснюють спроби розглядати особистість підлітка разом з його мовленням. Вирішення даної проблеми В. Тарасун, М. Шеремет вбачають у виході логопедії підлітків, корекційної педагогіки й спеціальної психології у суміжні галузі, а саме лінгвістику, лінгводидактику, психологію, психолінгвістику, психофізіологію, логопсихологію, де мовна особистість розглядається як завдання, об'єкт вивчення. Однак, результати досліджень науковців-психологів (М. Жинкін, І. Зимня, В. Моляко) доводять, що мовлення, мовленнєву діяльність важливо активізувати в ранньому підлітковому віці (10-13 років), коли завершується формування внутрішнього мовлення, становлення поняттєвих структур в учнів, утворення понять, необхідних для розуміння процесів інтелектуального розвитку особистості, в цей період з'являються психологічні передумови розвитку творчої активності, виникає потреба в спілкуванні з однолітками.

З розвитком гуманістичного підходу, орієнтованого на цілісний розвиток особистості (А. Маслоу, Г. Олпорт, К. Роджер, Дж. Фрейберг), разом з «конкурентоспроможною» низкою значень, поняття «competence» стало операціоналізуватися через особистісні властивості й мотиваційні чинники, що визначають ефективність тієї або іншої діяльності [11].

Тому, згідно постанови «Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» (від 15 серпня 2011 р. №872) для організації інклюзивного навчання дітей з ООП, в тому числі й підлітків у загальноосвітніх закладах створюються умови для забезпечення необхідними навчально-методичними, наочно-дидактичними посібниками та технічними засобами навчання, що зосереджуються в спеціально облаштованих кабінетах учителя-дефектолога, психолога, логопеда для проведення корекційно-розвиткових занять. За таких умов зростає значущість обладнання та документації логопедичного кабінету як організаційного складника роботи логопедів, які здатні ефективно розв'язувати професійні завдання. Дана ситуація вказує на необхідність дослідження основних складових логопедичного кабінету та визначення його призначення (Н. Блінова, А. Малярчук, Ю. Рібцун, Н. Сєдих, Л. Гуцал, Т. Ярош, С. Миронова, К. Дяченко, С. Лупінович та ін.). Обладнання логопедичного кабінету повинно відповідати основним вимогам «Положення про логопедичні пункти системи освіти» (від 13.05.93 р. №135), типового «Положення про навчальний кабінет загальноосвітніх навчальних закладів» (від 20.07.2004 р. № 601), «Положенням про загальноосвітній навчальний заклад» (від 27.08.2010 р. № 778) та «Положення про навчальні кабінети з природничо-математичних предметів загальноосвітніх навчальних закладів» (від 14.12.2012 № 1423).

Дія останнього поширюється на навчальні кабінети, що існують і створюються у загальноосвітніх навчальних закладах.

У логопедичному кабінеті створюється картотека навчально-методичних і дидактичних матеріалів, навчально-наочних посібників, навчального обладнання, розподілених за темами та розділами логопедичної роботи. Комплектація кабінетів обладнанням здійснюється відповідно наказу про затвердження «Типового переліку спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами, які навчаються в інклюзивних та спеціальних класах закладів загальної середньої освіти» (від 23.04.2018 р. № 414). Розташування кабінетів може змінюватись відповідно до зміни спеціалізації навчального закладу, кількості класів та учнів.

Перебудова системи логопедичної допомоги, розширення мережі інклюзивно-ресурсних центрів та ряду нормативно-правових документів, що регулюють їх функціонування збільшило об'єм необхідної документації й спричинило розробку на логопедичні кабінети навчального закладу паспорту (Рекомендована форма паспорту Лист МОН № 19-305 від 26.04.2013).

Наряду із законодавчими актами, робота шкільної логопедичної служби регламентується наказами відділу освіти, які видаються щороку, а саме: у серпні – «Про організацію роботи логопедичних пунктів»; у вересні – «Про діагностичне обстеження учнів початкової ланки» та «Про зарахування учнів початкових класів до логопедичних пунктів на навчальний рік»; у січні – «Про додаткове зарахування учнів початкових класів до логопедичних пунктів на II семестр навчального року»; у травні – «Про випуск дітей з логопунктів»; та у червні, згідно звітів вчителів-логопедів шкільної логопедичної служби – «Про підсумки роботи логопунктів за навчальний рік». Вчителі-логопеди логопедичних пунктів працюють відповідно до річного плану роботи.

Таким чином, прийняті нормативно-правові документи сприяли розширенню системи логопедичних послуг за умови обов'язкового створення логопедичних кабінетів у закладах та їх методичного наповнення освітніми корекційними технологіями у тому числі; широкого охоплення населення у віковому діапазоні, розробка індивідуальних програм логопедичної корекції осіб із порушеннями мовлення від народження на основі мультидисциплінарної моделі, упровадження логопедичного супроводу як найбільш ефективної й перспективної форми організації логопедичної роботи в умовах інклюзивного навчання; можливість вибору підлітками логопедичних корекційно-розвиткових послуг у *трьох різних суспільних сферах*: державних систем освіти та здоров'я і недержавних закладах з урахуванням індивідуальних особливостей та використання права на самовизначення і самореалізацію відповідно до власних можливостей і потреб.

Отже, в умовах логопедичного кабінету реалізуються основні напрямки організації логопедичної допомоги підліткам з фонетичними порушеннями (дизартрією). Логопедичний кабінет покликаний забезпечити спеціалізовану

консультативно-діагностичну, корекційно-відновлювальну та психологічну допомогу дітям з різними мовленнєвими порушеннями. В кабінеті надається логопедична допомога дітям з різними недоліками мовлення, створюються умови для надання допомоги дітям шкільного віку з порушеннями мовлення [3].

Так, першою і основною ланкою надання логопедичної допомоги підліткам з фонетичними порушеннями (дизартрією) в закладах системи охорони здоров'я є логопедичні кабінети дитячих поліклінік, які на даний час керуються наказом № 33 Міністерства охорони здоров'я від 23.02.2000 року «Про штатні нормативи та типові штати закладів охорони здоров'я», і будується згідно «Положенню про порядок надання логопедичної допомоги дітям», в якому визначені основні її напрямки: - диспансеризація дітей; - первинний прийом; - участь в комплектуванні спеціальних освітніх закладів; - корекційна робота з подолання порушень мовлення, - проведення логопедичної санітарно-просвітницької роботи серед населення. Згідно з положенням логопед має надати допомогу кожній дитині, що її потребує, не залежно від тяжкості дефекту, у віці від народження до переходу у дорослу поліклініку. Дитина з виявленою мовленнєвою патологією направляється до спеціального загальноосвітнього закладу або зачисляється на заняття до поліклінічного кабінету, вид допомоги та заклад, що оптимально підходить дитині визначаються логопедом.

Провідна роль в наданні логопедичної допомоги підліткам у закладах системи освіти відводиться логопедичним пунктам при школах, які є одним з найпоширенішим структурних компонентів системи логопедичної допомоги, учасниками корекційно-виховного процесу в яких є суб'єкти і об'єкти — логопеди, педагоги, батьки і дитина, що створюють динамічну систему при провідній ролі корекційного навчання. Логопед як суб'єкт корекційно-педагогічної системи, що надає допомогу дітям з порушеннями мовлення, усвідомлює себе відповідальним за результат професійної діяльності.

За даними на травень 2019 року при відкритті ІРЦ із розрахунковій потреби (один інклюзивно-ресурсний центр не більш як на 7 тис. дітей, які проживають на території об'єднаної територіальної громади (району), та не більш як на 12 тис. дітей, які проживають у місті (районі міста). Відповідно до кількості дитячого населення в м. Полтава (49072 дітей) та м. Кременчук (28000 дітей) [10]. Отже, на сьогоднішній день, кількість дітей з мовленнєвими порушеннями, що звертаються за допомогою на логопедичні пункти шкіл невпинно зростає. Про це свідчать данні Полтавської міської ПМПК (2018 рік), на пришкільних логопедичних пунктах міста, загальна кількість яких дорівнює шістнадцяти, обліковуються 1876 дітей молодшого шкільного віку, що потребують логопедичної допомоги. Таким чином, логопедична корекція на шкільних логопедичних пунктах обмежується лише молодшим шкільним віком, хоча за даними тієї ж комісії недокорегованими або взагалі неохопленими залишається до 15 % дітей, що переносять порушення мовлення в підлітковий вік.

Напрямки логопедичної роботи з підлітками з фонетичними порушеннями в умовах логопедичного кабінету у зв'язку з переорієнтуванням освітньої системи на комплексний підхід, що забезпечує необхідними компетенціями для впевненого і успішного досягнення цілей в реальних життєвих умовах також змінили зміст. Компетенція відрізняється від знань, умінь і навичок тим, що вона завжди пов'язана з психологічною готовністю до співпраці та взаємодії в процесі вирішення проблем і передбачає наявність морально-етичних установок, ціннісних ставлень і якостей особистості.

Компетентнісний підхід реалізується у ході корекційно-розвиткової роботи з розвитку мовлення підлітків та базується на низці принципів, зокрема: комунікативно-когнітивному, особистісної спрямованості та рефлексії.

Комунікативна спрямованість проявляється в тому, що корекційно-розвитковий процес передбачає оволодіння комунікативними вміннями спрямованими на вільне користування усними та письмовими висловлюваннями, текстами, здатними функціонувати як засіб спілкування в актуальних для підлітка контекстах та ситуаціях на основі опанованого мовного матеріалу відповідно до комунікативних функцій.

Принцип особистісної спрямованості передбачає загальнокультурний розвиток особистості. В межах компетентнісного підходу провідною компетенцією вважається комунікативна, коли необхідно контролювати свої мовленнєві дії, породжувати висловлювання, текст самостійно, без допомоги педагогів та використання допоміжних прийомів і засобів.

Вчитель-логопед має розвивати компетенції, використовуючи мовні засоби, адекватні меті спілкування. У напрямі особистісного розвитку: розвивати критичне мислення, культуру мовлення; виховувати особистісні якості, що забезпечують соціальну мобільність, здатність приймати самостійні рішення необхідні для адаптації в сучасному інформаційному суспільстві. Учитель-логопед в роботі використовує такі методи і прийоми, як усне коментування, детальне пояснення, усне рецензування відповідей, вільний виклад відповіді, пояснення правил та визначень, тощо.

Рефлексія і, відповідно, рефлексивність за спрямованістю буває інтрапсихічною – здатність до сприймання своєї психіки та інтерпсихічною – здатність до розуміння психіки інших. Рефлексія пов'язана з компонентами мовленнєвої діяльності такими, як контроль, аналіз, самоконтроль. У процесі створення усних та письмових висловлювань, текстів учні реалізують програму породження мовлення, задану певною ситуацією. Програмування та створення висловлювань вимагає постійного контролю за власними діями у внутрішньому мовленні та через зовнішнє оформлення висловлювань. Особистісний аспект рефлексії, виявляється в процесах переосмислення і формування нових образів «Я» в ході активної комунікативної діяльності.

Отже, компетентнісний підхід передбачає, що підліток усвідомлює постановку завдання, оцінює новий досвід, контролює ефективність

власних дій та координує її з іншими учасниками взаємодії. Таким чином в наданні корекційно-розвиткових логопедичних послуг підліткам необхідно спиратись на компетентнісний підхід та враховувати специфічність закладу в якому працює логопедичний кабінет з метою ефективного здійснення основних напрямків логопедичної роботи, зміст яких різняться відповідно до профілю закладу структура яких наведена в таблиці 1.

Таблиця 1.

Напрямки логопедичної роботи в умовах логопедичних кабінетів

Напрямки роботи шкільного логопедичного кабінету	Напрямки роботи логопедичного кабінету закладу охорони здоров'я
1. Діагностичний	
2. Корекційно-розвитковий: розвиток немовленнєвих процесів (мовнорухового аналізатора, просодичних компонентів, мовнослухового аналізатора).	2. Лікувально-профілактичний: відновлення та покращення фізичних можливостей організму підлітків шляхом комплексної допомоги; профілактика порушень діяльності ЦНС, виникнення вторинних порушень у ВПФ.
3. Корекційно-навчальний: вдосконалення фонематичного компоненту мовлення.	3. Корекційно-реабілітаційний (абілітаційний): розвиток ВПФ, розвиток немовленнєвих процесів (мовнорухового, мовнослухового аналізатора).
4. Корекційно-виховний: вдосконалення граматичного, лексичного компонентів мовлення та вдосконалення зв'язного мовлення.	4. Корекційно-навчальний: вдосконалення фонематичного, граматичного, лексичного компонентів та зв'язного мовлення.
5. Консультативний	
6. Інформаційно-просвітницький	
7. Аналіз та підсумок проведеної роботи	

Отже, сучасна система надання логопедичних послуг підліткам із порушеннями мовлення включає в себе взаємопов'язані напрямки, які забезпечують їх надання в умовах логопедичних кабінетів закладів різного профілю, що відбивається на змісті та напрямках роботи з подолання мовленнєвого порушення. У зв'язку з переорієнтуванням логопедичних корекційно-розвиткових послуг на особистісно орієнтований підхід та розвиток компетентної мовленнєвої особистості, організація допомоги потребує врахування особистісного розвитку, формування функції самоконтролю та прагнення до самовдосконалення, що ставить високі вимоги до підлітків із порушеннями мовлення як відгук на запит суспільства і включає зазначені напрямки.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Відтак, в закладах систем освіти повинні бути реалізовані: діагностичний, корекційно-розвиваючий, корекційно-навчальний, корекційно-виховний, консультативний, інформаційно-просвітницький напрями. В закладах системи охорони здоров'я – діагностичний, лікувально-профілактичний, корекційно-реабілітаційний, корекційно-навчальний, консультативний, інформаційно-просвітницький напрями. Кожна з нині існуючих форм

надання логопедичних корекційно-розвиткових послуг потребує подальшої розробки та вдосконалення шляхом розширення змісту основних напрямів відповідно до вимог сучасного суспільства. Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в розробці методики логопедичної роботи в умовах логопедичного кабінету.

Бібліографія

1. Антохов А. (2009). Ринок освітніх послуг у світлі класичного та новітніх підходів до дослідження. Регіональна економіка, №1 (51), С.251-259. **2. Белл Д.** (1999). Грядущее постиндустриальное общество: опыт социального прогнозирования. М.: Academia. **3. Верховна Рада України [ВРУ],** (2005). Про дошкільну освіту: Закон України: за станом на 25 листоп. 2005 р. К.: Парламентське вид-во, (Серія «Закони України»). с. 45. **4. Ильинский И.** (2004). Об экономической природе современного отечественного образования. Высшее образование в России. № 9. С.39-52. **5. Иноземцев В.** (2000). Современное постиндустриальное общество: природа, противоречия, перспективы. М.: Логос. **6. Кремень В.** (2015). Проблеми якості української освіти в контексті сучасних цивілізаційних змін. Український педагогічний журнал. № 1. С.8-15. **7. Мельник Л.** (2005). Экономика и информация: экономика информации и информация в экономике: Энциклопедический словарь. Сумы: ИТД «Университетская книга». **8. Мочерний С.** (2002). Економічна енциклопедія: у трьох томах (Том 3). К.: Академія. **9. Патора Р., Семів Л.** (2002). Ринок освіти: економічна енциклопедія [у трьох томах] (Т.3). К.: Академія. **10. Пахомова Н., Кривенко С.** (2019). Функціонування мережі інклюзивно-ресурсних центрів в Полтавській області: стан та перспективи, Всеукраїнська науково-практична конференція «Становлення особистості дитини в умовах сучасного розвитку суспільства: соціально-педагогічний, корекційний і медичний аспекти» 14-15 травня 2019 р.. Полтава, ПНПУ імені В. Короленка, С.22-26. **11. Смолова А., Солдатова Г.** (2006). Соціальна компетентність класного керівника: режиссура совместных действий. М.: Сенс. **12. Тоффлер Э.** (1999). Третья волна. М.: АСТ. **13. UNESCO Publishing, ITMO University** (2017). Доклад Юнеско по науке. 2015. На пути к 2030 году. UNESCO Publishing, 2017. 794 с. Retrieved from URL: <http://typo38.unesco.org/ru/unesco-home/unesco-themes/ed.html>. **14. Шеремет М.** (2019). Хрестоматія з логопедії. К.: КНТ.

References

1. Antokhov A. (2009). Rynok osvitynih posluh u svitli klasychnoho ta novitnykh pidkhdov do doslidzhennia. Rehionalna ekonomika. №1 (51). S.251-259. [in Ukrainian]. **2. Bell D.** (1999). Hriadushchee postyndustrialnoe obshchestvo: opyt sotsyalnoho prohnozyrovanyia. M.: Academia. [in Russian]. **3. Verkhovna Rada Ukrainy [VRU],** (2005). Pro doshkilnu osvitu: Zakon Ukrainy: za stanom na 25 lystop. 2005 r. K.: Parlamentske vyd-vo, (Seriiia «Zakony Ukrainy»). с. 45. [in Ukrainian]. **4. Ylynskyi Y.** (2004). Ob ekonomycheskoi pryrode sovremennoho otechestvennoho obrazovanyia. Vusshee obrazovanye v Rossyy. № 9. S.39-52. [in Russian]. **5. Ynozemtsev V.** (2000). Sovremennoe postyndustrialnoe obshchestvo : pryroda, protyvorechyia,

perspektyvy. M.: Lohos. [in Russian]. **6. Kremen V.** (2015). Problemy yakosti ukrainskoi osvity v konteksti suchasnykh tsyvilizatsiinykh zmin. Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal. №1. S.8-15. [in Russian]. **7. Melnyk L.** (2005). Ekonomyka y ynformatsyia: ekonomyka ynformatsyy y ynformatsyia v ekonomyke: Entsyklopedycheskyi slovar. Sumy: YTD «Unyversytetskaia knyha». [in Ukrainian]. **8. Mochernyi S.** (2002). Ekonomichna entsyklopediia: u trokh tomakh (Tom 3). K.: Akademiia. [in Ukrainian]. **9. Patora R., Semiv L., Mochernyi S.** (2002). Rynok osvity: ekonomichna entsyklopediia [u trokh tomakh] (T.3). K.: Akademiia. [in Ukrainian]. **10. Pakhomova N., Kryvenko S.** (2019). Funktsionuvannia merezhi inkluzyvno-resursnykh tsentriv v Poltavskii oblasti: stan ta perspektyvy, Vseukrainska naukovo-praktychna konferentsiia «Stanovlennia osobystosti dytyny v umovakh suchasnoho rozvytku suspilstva: sotsialno-pedahohichnyi, korektsiinyi i medychnyi aspekty» 14-15 travnia 2019 r. Poltava, PNPУ imeni V. Korolenka. S.22-26. [in Ukrainian]. **11. Smolova A., Soldatova H.** (2006). Sotsyalna kompetentnost klasnoho rukovodytelia: rezhysura sovместnykh deistvyi. M.: Sens [in Ukrainian]. **12. Toffler Э.** (1999). Tretia volna. M.: AST. [in Russian]. **13. UNESCO Publishing, ITMO University** (2017). Doklad Yunesko Po Nauke. 2015 Na puty k 2030 hodу. UNESCO Publishing, 2017, 794 s. [in Russian]. Retrieved from URL: <http://typo38.unesco.org/ru/unesco-home/unesco-themes/html>. **14. Sheremet M.** (2019). Khrestomatiiа z lohopedi. K.: KNT [in Ukrainian].

Авторський внесок: Пахомова Н.Г. – 50%, Губарь О.Г. – 50%.
Дата відправлення статті 22.02.2020 р.

УДК 371.212.51:371.7

DOI 10.32626/2413-2578.2020-16.220-229

Л.О. Прядко

Lubovpryadko77@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-7168-4601>

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Відомості про автора: Прядко Любов Олексіївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, спеціальної освіти та менеджменту Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, м. Суми, Україна. У колі наукових інтересів: реалізація інклюзивної освіти в Україні, диференційований підхід, шляхи реалізації індивідуалізації навчання дітей з особливими освітніми потребами,